

ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ МОДЕЛІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Розглянуто поняття інноваційної моделі розвитку, охарактеризовані її елементи та види. Проаналізована національна інноваційна система як практична реалізація інноваційної моделі розвитку. Запропоновані заходи щодо забезпечення розвитку національної інноваційної системи України.

The concept of innovative model of development is considered, its elements and kinds are described. The national innovative system as practical realization of innovative model of development is analysed. The measures of providing of development of the national innovative system of Ukraine are offered.

В умовах сьогодення в світову економіку активно впроваджуються інновації. Промисловість дедалі активніше застосовує до нових товарів нові технології. Інновації формують шлях, який забезпечує стійке зростання підприємств та організацій. У галузях промисловості, де домінують інновації, підприємства змагаються у швидкості їхнього впровадження. На даний час перемоги в конкурентній боротьбі можна тільки у випадку, якщо підприємство буде пропонувати продукцію найвищої якості, виготовлену на новітньому обладнанні за останніми технологіями. Впровадження інноваційних процесів у різних галузях економіки України є нерівномірним.

Структурні трансформації економіки, обумовлені зміною інституційних засад її функціонування, посилюються внаслідок необхідності впровадження технологічних інновацій, що змінюють стратегічні пріоритети розвитку національної економіки. Інновації є вагомим важелем, що обумовлює як темпи трансформації економіки, так і її напрями. Відповідно актуальним є аналіз механізму впливу інновацій на перехідну економіку України, формування інноваційної моделі розвитку.

Питаннями інноваційної діяльності на різних рівнях ієрархії економіки займалися такі вчені, як Г. Андрощук, К. Бояринова, М. Волинкіна, Л. Вергун, І. Гришин, Р. Гамідов, В. Зянько, Н. Іванова, Т. Ісмаїлов, О. Кузьмін, Т. Малова, Ю. Нестеренко, В. Сизоненко, Т. Шотік та ін. Проте потребують детального розгляду питання значущості й механізму впливу інновацій на структурні трансформації економіки та формування інноваційної моделі розвитку.

Мета цієї роботи – дослідження механізму формування інноваційної моделі розвитку України. Для її досягнення ми окреслили такі завдання: охарактеризувати інноваційну модель розвитку, її елементи та види; розглянути практичну реалізацію інноваційної моделі розвитку; запропонувати заходи забезпечення розвитку національної інноваційної системи;

Інноваційна модель розвитку – це сукупність чітко визначених соціально-економічних пріоритетів, схем управління інноваціями, якісних і кількісних критеріїв, що характеризують ефективність інноваційного напрямку розвитку економіки, які взяті за основу стратегічної інноваційної політики держави.

Інноваційна модель розвитку має складну структуру, охоплює велику кількість взаємопов'язаних між собою елементів, які, динамічно розвиваючись, вдосконалюють її. До головних елементів інноваційної моделі розвитку економіки належать [1, с. 290]: система продукування наукових знань та інновацій; система освіти та підвищення кваліфікації; система комерціалізації наукових знань та інновацій; система використання інновацій; система управління і регулювання інноваційним розвитком економіки.

Національні орієнтири інноваційної політики виявляються в конкретних моделях, що використовуються різними країнами. Тут позначається нерівномірність економічного розвитку країн, що виявляється і в сфері інновацій. В результаті цього виникає необхідність зосереджувати національні зусилля на ключових галузях науки і техніки – тих, у яких країна може стати лідером на світовому ринку. Зокрема, в цьому випадку виділяють американську, японську і змішану (європейську) інноваційні моделі розвитку [2, с. 160].

Американська модель відрізняється найбільш повною автономією підприємництва. Орієнтація економічного розвитку здійснюється шляхом виокремлення особливої галузі (останнім часом це військова технологія і нанотехнологія), яка набуває все більшого значення, в яку держава вкладає кошти і тим самим забезпечує її технологічний пріоритет.

Японська модель також припускає створення технологічного пріоритету, але при цьому наголос здійснюється на конкретні технології. На державному рівні визначаються технологічні переваги, яких потрібно досягнути, і стимулюється їхній розвиток, щоб потім нові технології впроваджувати в усе народне господарство.

Основною відмінністю змішаної (європейської) моделі є створення стратегічних альянсів у галузях високих технологій. Ще однією відмінною особливістю змішаної (європейської) моделі є те, що в державній інноваційній політиці країн Західної Європи починає превалювати кластерна філософія: уряд концентрує зусилля на підтримці існуючих кластерів і компаній, які раніше не контактували між собою. Кластерні стратегії широко використовують у Великобританії, Німеччині, Данії, Нідерландах, Фінляндії та інших країнах [3, с. 207].

Інноваційна модель розвитку впроваджується в інституційному середовищі, що може бути більш або менш сприятливим для розробки та впровадження інновацій. Інституційні фактори відіграють вагомую роль у інноваційному процесі. Необхідно розглянути практичні аспекти, які є інституційною основою становлення інноваційної моделі розвитку.

Практичною реалізацією інноваційної моделі розвитку є національна інноваційна система.

Структура національної інноваційної системи розглядається у функціональній площині й за галузевою спеціалізацією. Функціональна площина передбачає виділення таких блоків: науково-дослідний; виробничий (науково-технологічний); інфраструктурний (інноваційна інфраструктура); фінансовий; управлінський; соціальний; комунікаційний. Поділ національної інноваційної системи на блоки дає змогу відтворити загальний механізм її функціональності, особливості синергізму і визначити передумови ефективності. Побудова структури національної інноваційної системи за ознакою галузевої спеціалізації передбачає виділення сегментів за галузями науки і виробництва (технологій), а також комбінацію цих двох підходів. Це дає змогу визначити провідні сфери інноваційної активності («точки конкурентоспроможності»), удосконалити структуру інноваційного сектору й забезпечити погодження напрямків розвитку національної інноваційної системи із пріоритетами розвитку економіки.

Щоб забезпечити розвиток національної інноваційної системи України, потрібно вжити такі заходи.

1. Розробити Концепцію розвитку національної інноваційної системи, де передбачити шляхи інтеграції системи освіти, науково-технологічної сфери та промисловості навколо виробництва високотехнологічної продукції. У Концепції також мають бути визначені основні параметри національної інноваційної моделі розвитку.

2. Удосконалити законодавчу базу функціонування інноваційної сфери. Зокрема необхідно внести зміни в існуючі законопроекти «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», «Про інститути спільного інвестування», «Про фінансово-промислові групи», «Про інноваційну діяльність».

Зміни мають бути спрямовані на формування пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та інноваційної діяльності; захист прав інтелектуальної власності; залучення венчурних інвестицій до фінансування інноваційної діяльності; створення корпоративних навчально-наукових структур; забезпечення пільгового режиму реалізації інноваційних проектів.

3. Забезпечити бюджетне фінансування наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності відповідно до Законів України «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про інноваційну діяльність», «Про внесення змін до Закону України «Про спеціальний режим інноваційної діяльності технологічних парків», «Про освіту», «Про вищу освіту» та Указів Президента України від 20 квітня 2004 р. № 454 «Про фінансову підтримку інноваційної діяльності підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави», а також Указу Президента України «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 6 квітня 2006 року «Про стан науково-технологічної сфери та заходи щодо забезпечення інноваційного розвитку України» від 11. 07. 2006 р. № 606/2006.

4. Розробити і затвердити законопроекти:

- про реалізацію права держави на об'єкти інтелектуальної власності у сфері науки і технологій;
- про венчурне фінансування інноваційної діяльності та венчурні фонди;
- про спонсорство у науково-технічній сфері.

5. Створити в Україні:

- систему державної підтримки розвитку технопарків, технологічних інкубаторів, інноваційних центрів;
- загальнодержавні, галузеві та регіональні фонди підтримки підприємницької діяльності в науково-технічній та інноваційній сферах;
- систему інформаційного забезпечення та моніторингу проведення державної інноваційної політики, завданням якої визначити оцінку стану інноваційного розвитку національної економіки, маркетингові та кон'юнктурні дослідження сучасних тенденцій розвитку внутрішнього і зовнішнього ринку, вимог та потреб споживачів, стану національної економіки та сфер виробництва;
- систему правової охорони інтелектуальної власності;
- державну патентну бібліотеку з філіалами у регіонах.

6. Удосконалити структуру державного управління науково-технологічною та інноваційною діяльністю, а також упорядкувати систему дорадчих та міжвідомчих робочих органів у сфері науково-технологічної та інноваційної політики.

7. Визначити потреби національної економіки у спеціалістах з менеджменту науково-інноваційної діяльності й сформувати відповідне державне замовлення на їхню підготовку.

Інноваційна модель економічного розвитку дедалі більше стає тим фундаментом, який визначає економічну міць країни та її перспективи на світовому ринку. Лише послідовне і планомірне впровадження заходів, що забезпечать розвиток національної інноваційної системи, дасть змогу Україні не опинитися на узбіччі технологічного розвитку і знайти свою нішу у висококонкурентному світовому ринку технологій.

Література

1. *Малова Т. И. Базовые условия формирования инновационной модели стратегического развития экономики Украины / Т. И. Малова // Вісник Донецького університету. Серія В: «Економіка і право». – 2009. – № 1. – С. 285–292.*
2. *Вергун Л. І. Моделі розвитку бізнесу у сфері нанотехнологій / Л. І. Вергун // Сборник научных трудов. Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. – С. 159–163.*
3. *Гришин І. Я. Національна ідея тотальних інновацій та інформаційна технологія клієнт-сервер / І. Я. Гришин // Вісник УАДУ. – 2005. – № 2. – С. 205–208.*
4. *Хаустов В. Інноваційні проблеми в Україні: реалії та перспективи розвитку / В. Хаустов, Т. Памфілова // Економіст. – 2002. – № 3. – С. 51–56.*
5. *Юркевич О. М. Система пріоритетів державної фінансової підтримки науково-технічної інноваційної діяльності / О. М. Юркевич // Фінанси України. – 2002. – № 12. – С. 46–49.*